

QUISLING-BOK: Hans Fredrik Dahl har skrevet en fascinerende bok om Norges mest kjente person.

Quisling og ideene

Han var i sine ideers vold, sa forfatteren Hans Fredrik Dahl om Quisling da han på en pressekonferansen for 14 dager siden presenterte den første av de to bøkene sine «Quisling - En fører blir til.» Jeg tenkte: Har Hans Fredrik Dahl vært i sine ideers vold?

Steinar Brox

KOMMENTERER

Etter å ha lest boka, har jeg fortsatt ikke sluppet spørsmålet, skjønt brodden i det er adskillig avdempet, farget som det på dette tidspunktet var av forfatterens nærmest panegyriske utspill i Dagbladet om den nazistiske velferdsstaten.

På den andre siden: Såpass frekke spørsmål retter man ikke en gang i sitt stille sinn mot andre uten å prøve dem på seg selv. Og la meg straks tilstå: Jeg har nok hatt et nok-så dogmatisk forhold til Norges mest kjente person, mannen hvis navn er blitt det internasjonale innbegrep på landsforræderi. Skjønt dogmer er jo sementen i all erkjennelse. Boka har aldeles ikke fort til at jeg har skiftet ut alle mine gamle dogmer om

Quisling med Danis nye. Dahl viser imidlertid at Quisling var en langt mer sammensatt person enn de enkle klisjeene som både den politiske og historiske retorikken hittil har operert med. Jeg har forøvrig aldri tvilt på Dahls evne til å holde faglig avstand, og dette bekrefter han i boka. Likevel kan man ikke unnlate å registrere en slags merkelig fascinasjon overfor hovedpersonen fra forfatterens side.

101914

Rikt begavet

Det er kanskje ikke så rart. Quisling var rikt begavet. I motsetning til korporalen, Hitler, var han ikke bare krigsskoleutdannet, men fikk de beste i karakterene som var gitt på svært lenge. Tiden som norsk diplomat i Petrograd, Helsingfors og senere som konsul for England i Moskva, viser ikke bare en dyktig og språkkyndig embetsmann, men også en meget nøktern observatør. I det senere hjelpearbeidet for Nansen viser han et ekte moralsk engasjement. Han hadde sympati for det rettferdige i revolusjonen, men han så meget tidlig den langsiktige katastrofen i Stalins kollektivisering av jordbruket. Med boka «Russland og vi» fremstår hans som sin tids fremste ekspert på Sovjetunionen.

Hva er det som får en såpass begavet personlighet til å stille seg i spissen for noe så stupid som et fascistisk inspirert parti etter førerprinsippet? Han hadde jo slett ikke lyst til å danne noe parti, men ble skjøvet fram av andre. Mannen som til de grader er opp tatt av Norges sak men som senere får Hitler om å angripe landet?

Det er svarene på dette Dahl trevler opp på en så ytterst fascinerende måte at det nesten blir smittsomt. Dahl dokumenterer hvordan hvert enkelt element av ideer langsam modnes i Quisling, ofte etter grundige motforestillinger, og til slutt ender i syntesen om landsforræderiet som kommer i neste bok.

Hvor hadde han ideene til førerprinsippet fra? Hvor fikk han raseteoriene fra?

Dahl henter fram kilder for hvert element. Og selvsagt kan man ikke unnlate å spørre: Er dette skjebne? For alle blir vi påvirket av strømningene i tiden. Er det til syvende og sist bare flaks eller uflaks som avgjør «stokkingen av kortene» for de fleste av oss?

For opptatt av ideer?

Når likevel mitt retoriske spørsmål innledningsvis henger ved, skyldes det at jeg stiller meg spørsmål om Dahl har vært for opptatt av ideene; påvirkningens substans, så å si, slik at det skygger for annen innsikt. Riktignok er han tidlig i boka inne på diagnosen megalomania eller stormannsgalskap som en av psykologene stilte i forbindelse med rettsaken. Og selv om han går grundig inn på Quislings barndom og ungdom, borer han ikke særlig i dybden på de konstitusjonelle sidene ved Quislings personlighet. Psykologi, for ikke å si religionspsykologi, er jo heller ikke Dahls fagfelt. Han er nettopp ide-historiker. Det blir både styrken og svakheten ved boka. Han legger imidlertid stor vekt på å vise at Quisling ikke fikk sine ideer direkte fra den tyske nazismen eller den italienske fascismen. Ofte sitter man med inntrykket av at mye av tankegodset som var sammenfallende med nazismen nærmest var tilfeldig og et resultat av Quislings egne ideer. På den måten blir det plausibelt at han var i sine ideers vold. På meg virker ikke dette særlig overbevisende.